

Med forbehold om endringer

1. mai-tale Tønsberg, 1994

Statsminister Gro Harlem Brundtland

FRED OG SOLIDARITET

Vi feirer denne dagen sammen med arbeiderbevegelsen i alle land. Det har alltid gitt dagen et internasjonalt perspektiv. Det har alltid gitt arbeiderbevegelsen et internasjonalt ansvar. Hva er det som knytter vår bevegelse sammen på tvers av landegrensene? Målet om et rettferdig samfunn - kravet om at frihet, demokrati og velferd skal gjelde alle mennesker. Vårt perspektiv har alltid pekt ut over egne rekker og egne landegrenser.

Derfor har vi - sammen med sosialdemokrater i de andre nordiske landene - alltid støttet frigjøringskampen i Sør-Afrika. Vi har støttet kampen mot apartheidregimet fordi urett angår oss - og skal angå oss - uansett hvor den begås og hvem den rammer.

Denne uka har hele befolkningen i Sør-Afrika kunnet gå til valgurnene og kvitte seg med apartheid-ideologien gjennom demokratiske valg. De svartes stemmer har talt. Demokratiet har seiret. Uten et slikt engasjement fra den internasjonale arbeiderbevegelse, ville den svarte befolkningens kamp i Sør-Afrika blitt enda lenger, enda hardere og enda blodigere.

Det som har skjedd er en seier for Sør-Afrika, men det er også en seier for alle de krefter verden over som har kjempet sammen med frigjøringsbevegelsen i Sør-Afrika.

Det er så lett å føle avmakt når vi får verdens lidelser inn i stua hver eneste dag. Det kan oppleves så overveldende, at det blir fristende å lukke ører og øyne for andres utrygghet. Men det som skjer angår oss, sterkere enn noen gang! Vi skal ikke "tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer oss selv". Slik har Arnulf Øverland på en god måte fortalt oss hva solidaritet er.

Jobben med å skape rettferdighet kan vi ikke overlate til andre. Det var derfor Johan Jørgen Holst engasjerte seg så sterkt for å få i stand fredsavtalen i Midt-Østen. Det er derfor Thorvald Stoltenberg sa ja til å bli FNs fredsmegler i Bosnia.

Vi gledet oss for fire år siden da Berlinmuren ble revet og folkene i Øst-Europa ble kvitt kommunistdiktaturet. Men da jernteppet forsvant, kom også et lappeteppe av etniske og nasjonalistiske motsetninger fram. I det tidligere Jugoslavia har det ført til en meningsløs krig - med ufattelig lidelser og overgrep. Folkeslag som har levet side om side utrydder sine nærmeste naboer. Her ser vi hvordan snever nasjonalisme kan bli menneskenes verste fiende når ledere nører opp under hatet i den tro at krigen kan vinnes.

Mange føler at det er vanskelig å forstå den tiden vi lever i. Forandringene skjer så fort. Og om framtiden vet vi bare en ting med sikkerhet: Tempoet og omfanget av forandringene kommer ikke til å stoppe opp - det vil fortsette. Grensene bygges ned på stadig nye områder. Ikke bare som resultat av bestemte politiske beslutninger, men også fordi vitenskap og teknologi stadig forandrer vår hverdag. Vi handler med hverandre, vi ferierer i andre land, vi deler kulturopplevelser med hverandre. Slik veves stadig nye tråder på tvers av landegrensene. Vi veves sammen i en gjensidig avhengighet.

Da kommer vi ikke utenom et internasjonalt forpliktende samarbeid. Ideen om at hvert enkelt land kan møte utfordringene alene har aldri vært så fjern som i dag. Vi står overfor de samme utfordringene - en altfor høy arbeidsledighet, de sosiale problemene og kampen for å trygge velferdssamfunnet. Europas landegrenser setter hverken grenser for kapital, handel eller teknologi. Heller ikke for forurensning eller kriminalitet. Vår nasjonale selvråderett er ikke nok til å sikre Norges framtid. Vi er knyttet sammen i et skjebnefellesskap med landene rundt oss, enten vi liker det eller ikke.

Et samarbeid mellom selvstendige land må bygge på at det enkelte land kan ta vare på sin egenart. Det innebærer ikke at vi alle skal bli like. Det skal være rom for forskjeller. Men det er ikke nok med systemer der de enkelte land bare råder over seg selv. Vi må stille spørsmålet om det trygger freden om hvert enkelt land alene tar ansvar for sin sikkerhet? Vil arbeidsplassene bli tryggere om hvert land bygget vern rundt sitt eget marked? Bli miljøet bedre om landene hver for seg bestemmer hvor mye forurensninger de skal slippe ut i luft og vann?

Det har i hvert fall ikke vært arbeiderbevegelsens linje. Vi ønsket at Norge skulle bli medlem av NATO fordi NATO ville verne freden bedre enn hvert land for seg. Vi gikk med i EFTA fordi vi mente at felles regler for handel var bedre enn at landene hver for seg lagde regler uavhengig av hverandre. I dag er Norge medlem av over hundre organisasjoner som på ulike måter setter grenser for hva vi kan gjøre nasjonalt, men som gir oss muligheter til å påvirke internasjonalt.

I boka "Mens jernet er varmt" skriver Lars Skytøen at hvis landene i Europa bare skulle være opptatt av det de har innenfor sine egne grenser, kan historien gjenta seg, med kringel og konflikter, en alles kamp mot alle. Det er det Lars Skytøen her beskriver, som vi må forhindre. Det er her

i Europa vi har lykket med å finne samarbeidsformer hvor selvstendige og demokratiske land går sammen om å løse felles oppgaver. Det er de demokratiske landene i Europa som har funnet den balansen som er nødvendig for at Europa kan utvikle sitt mangfold uten at det fører til konflikter, vold og ødeleggelse. Slik blir samarbeid i EU et nødvendig tillegg til nasjonalstaten - men den kan aldri erstatte nasjonalstaten.

EU-samarbeidet er ikke ved veis ende, det er langt fra perfekt. Men EU er den samarbeidsordningen som er der. Vi kan ikke velge oss en annen - for den finnes ikke. De andre har valgt EU for lenge siden. Men vi kan være med på å forme morgendagens EU. Når vi ser på EU - også på manglene - må vi ikke glemme at demokratisk styring over landegrensene faktisk er noe nytt - dette har aldri vært gjort før. Men jammen er det nødvendig!

EU-samarbeidet er bygget opp på grunnlag av selvstendige nasjoner. Ingen skal måtte oppgi sin selvstendighet som nasjon. Jeg har til gode å høre noen toneangivende politikere i EU mene at EU bør utvikle seg til en statsdannelse på linje med USA. Det vil simpelthen ikke skje, og det er ikke rart, for kan noen tenke seg at tradisjonsrike europeiske nasjoner som Frankrike, Danmark eller Spania ville gi opp sin identitet og selvstendighet og slutte å eksistere som nasjoner?

Hva er det EU egentlig er? Jo, landenes redskap til å løse spørsmål de ikke alene råder over. EU er og blir det medlemslandene gjør det til.

Vi står foran en periode der sterke krefter vil åpne for at landene i Øst-Europa skal ønskes velkommen som medlemmer i EU. Vi ser at drømmen om et all-Europeisk samarbeid kan bli virkeliggjort i EU. Alle våre nordiske naboland unntatt Island kan om kort tid være medlemmer. Da må vi spørre oss:

Hvor hører vi hjemme? Hva gir oss størst trygghet? Har vi noe å bidra med når den nordiske røst skal høres i EU?

Vi har EØS-avtalen. Men hva blir det igjen av EFTA, hvis Sverige, Finland og Østerrike går ut av EFTA og inn i EU? Et EFTA med bare Norge, Island og Liechtenstein og alle de andre som medlemmer av EU, ville gi et helt annet EØS enn det vi gikk inn i, fordi muligheten til å øve innflytelse på den videre utvikling blir mindre.

EU-spørsmålet er omstridt også på denne 1. mai-dagen, både her i Tønsberg og andre steder. Men en ting er sikkert - det er ingen løsning å la være å ta debatten. Vi må i arbeiderbevegelsen ta ansvar for landets framtid - og de valg vi må ta. På dette grunnlag skal vi med respekt for hverandre gjennomføre en verdig og saklig debatt fram til den endelige avgjørelsen utpå høsten. Gjennom den avtale vi har forhandlet fram har vi gitt det norske folk handlefrihet. Vi har fått mulighet til å velge. Det er hverken Arbeiderpartiet eller Regjeringen som avgjør denne saken; det er det norske folk som bestemmer.

Valget står ikke mellom å gå inn i en ukjent framtid - og å ha det som nå. Vi stanser ikke utviklingen - hverken her hjemme eller i Europa ved å si nei. Vi har vært igjennom store forandringer, og disse vil fortsette, uansett om vi sier ja eller nei.

Her i Vestfold kjenner dere godt hvordan utviklingen har forandret grunnlaget for arbeid og hverdagsliv. Sjøfarten og industrien har vært helt dominerende næringer her i Vestfold. Men stadig færre har nå sitt arbeid der. Når Vestfold likevel har en høyere andel i industrien enn resten av landet, viser det hvordan gamle næringer erstatter nye. Det er imponerende når man vet at det bare innen verftsindustrien er blitt 6.000 færre arbeidsplasser de senere årene. Vestfold har valgt å møte omstillingene aktivt og det har vist seg å gi resultater.

Men hverken i Vestfold eller i landet som helhet kan vi si oss fornøyd. Den største utfordringen vi står overfor er å virkeliggjøre målet om arbeid for alle. Hva er viktigere for tryggheten, for selvtilliten og hverdagen for den enkelte - enn å ha en jobb å gå til?

Den største forskjellen i dag går mellom de som har arbeid og de som ikke har det.

Full sysselsetting er et overordnet mål for Arbeiderpartiet. De har vært siktemålet med alt vi har gjort siden 1986. Det er for å bekjempe arbeidsledigheten vi har fått ned prisstigningen og bedret vilkårene for næringslivet. Det er for å bekjempe ledigheten vi har bygget ut og reformert hele vårt utdanningsvesen. Det er får å få ned ledigheten vi har investert milliarder i utbygging av jernbane, veier og i miljøinvesteringer.

Vi er ikke ved veis ende. Men vi ser stadig flere positive resultater. Det er ingen tvil om at vi er på vei opp av bølgedalen. Nå kommer også flere i arbeid. Ikke noe gleder oss mer. Det gir den enkelte større framtidstro. Det gir større trygghet - ikke bare for unge mennesker, men også for foreldre og besteforeldre. Det gir alle større trygghet. Det er også bra for samfunnsøkonomien. Derfor må vi holde stø kurs. For vi er på rett spor.

Men de problemene vi sliter med skyldes også problemer utenfra. Vi har bak oss det sterkeste tilbakeslaget i internasjonal økonomi siden krigen. Det er noe som mange ikke er klar over.

Kampen mot ledigheten må først og fremst føres i hvert enkelt land. Men på varig grunnlag kan den ikke vinnes bare der. Til det er landene for avhengige av hverandre. Vi må samarbeide. Dette har Norge tatt initiativet til. Nå opplever vi en voksende erkjennelse ute i Europa om behovet

for å styrke innsatsen mot ledigheten. Kampen mot arbeidsledigheten har fått større oppmerksomhet. Vi må få et Solidaritetsalternativ - ikke bare for Norge - ikke bare for Norden - men for Europa - slik Arbeiderpartiet la fram forslag om forrige dagen. Sammen med våre sosialdemokratiske partifeller i andre land vil vi kjempe for at kampen mot ledigheten og kampen for miljøet og den sosiale dimensjon blir de sentrale oppgavene for det europeiske samarbeidet i årene framover.

Det er nødvendig - av hensyn til de 17 millioner ledige i Europa. Det vil også gjøre det lettere å nå målet om arbeid for alle her hjemme.

Politisk står de sosialdemokratiske verdier og visjoner sterkere enn på lenge. Jeg tror dette henger sammen med at folk flest har erfart og føler at vår velferdsmodell er overlegen andre modeller. Helsevesenet, trygde- og pensjonsordningene, utdanningssystemet og eldreomsorgen gir størst trygghet og tilbud for flest når vi tar et felles ansvar. Dette vil vi bygge videre på. Det er dette som skiller oss som sosialdemokratier fra høyrekreftene både i vårt eget land og ute i Europa.

Våre politiske motstandere i dette arbeidet er ikke det europeiske samarbeidet - men høyrekreftene - hjemme som ute. På Høyres landsmøte for tre uker siden manglet det ikke på vilje og visjoner om å redusere den offentlige sektoren. Fra flere, til og med fra Høyres nyvalgte ledelse, kom det uttrykk som at nå må det bli slutt på "lommepengesamfunnet". Hva var det de mente med det? Jo, Høyre prøver å få det til å høres ut som om det hersker offentlig rikdom og privat fattigdom.

Jeg tror de fleste har vanskelig for å kjenne seg igjen i en slik beskrivelse. Siden jappeårene tok slutt har vi år for år fått en bedring i folks realinntekter gjennom samarbeid med fagbevegelsen - et samarbeid om